

Ese de două ori în septimana:
Joi-a și Dominec'a.

Pretiuul de prenumeratiune:

pre anu întregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a și strainetate:

pre anu întregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Foia bisericăscă, scolastica, literaria și economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Correspondintiele și banii de prenumeratiune se se adresează de dreptulu: Redacțiunei „Lumina” în Aradu, can. elari'a episcopăscă. Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sîre garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 5 fl., întielegendu-se intr' aceste sume și timbrulu. — Pretiuul publicatiuniloru se se anticipe.

Seceani, 8. Iuliu 1873.

Mihaiu Rosiu alias Martinoviciu.

Domnulu și confratele meu *Georgie Morariu* preotu în Jadani, în nrulu 36 a „*Luminei*” a. c. luadu-si oste-nela în termini scurti, dar' bine nimeriti și genuini a descrie vieti'a marelui *Mihaiu Rosiu alias Martinoviciu* din Jadani, carele cu finea seclului trecut, și inceputulu seclului presinte, a fostu apostolulu natiunale alu romaniloru Temisioreni; despre care biseric'a și natiunea noastră nu au sciutu nemica pana acum, căci cu mörtea-i, în lips'a de barbati, cari aru fi potutu lasă ceva în scrisu posteritati despre dinsulu, i s'a inmormmentatu și renumele, afara de pucinele-i lucrari, ce a datu la lumina invetiaceii sei *Cichindealu* (fabulele) și *Lazarescu* (Florariu) esta preotu în Jadani, și ceta în Beschereculu micu, satu vecinu, — dicu — biografi'a acestei mari umbre descriindu-o parintele *Georgie Morariu*, dice între altele: „ale carui scrieri, dauna că n'au devenitu delocu în mani pastrătorie, și la vre-unu atare carturariu natiunale, care se li pricēpa valōrea lorū literaria-natiunale, și se-le fie datu întrege posteritati luminei.”

Da asia este! eu care dela 1861. me aflu preotu în Seceani, partile banatiene, ocașionalminte numai la anulu 1866. am devenitu la cunoscinti'a acestui barbatu mare romanu, candu cu fie-ertatulu meu colega *Moise Gradinariu* în 16. Augustu a aceluiași anu, ca în di de ruga, escurgendu la Jadani, și adepostandu la preotulu *Chirilu Petroviciu*, acest'a între altele la prandiu, incepū cu multa placere a vorbi, despre marele și gloriosulu trecutulu alui *Mihaiu Rosiu*. — *Mihaiu Rosiu* — accentuă batrenulu de 68 de ani — au fostu unulu dintre cei mai invetiati, modesti și esemplari barbati ai timpului seu, petrecea în postu, rugatiuni, și studiu, încātu se facuse modelulu tuturor'a; nu ar fi fostu întrebare pe lume, pe care nu aru fi sciutu elu respunde, și cu elu, desī n'au invetiatu scoli și clase, au fostu inascuta dela natura sciinti'a și invetiatur'a — tatalu seu, continuă batrenulu *Chirilu*, au fostu jobagiu, unu omu onestu din Jadani, care adese-ori se sustienea prin curtea episcopiloru serbesci din Temisiór'a, unde ducea cu sine și pe micutelulu *Mihaiu*, pana candu la svatulu curteniloru episcopesci, ilu dede la scōlele elementari din *Mahala*. Episcopulu de atunci (vom cercă sē-lu scimu) cunoscendu sufletulu celu mare a micutelului *Mihaiu* l'a luat sub patronarea sa, și l'a datu la scōlele serbesci din locu, unde *Mihaiu*, si-a castigatu cunoscinti'a limbei serbe și slavene; dupa finirea scōleloru serbesci, l'a datu episcopulu la scōlele germane din locu, care erau ale colonieloru germane, aduse din Germani'a de august'a imperatēsa, *Mari'a-Teresi'a*; si *Iosifu a II.* si erau pe atunci cele mai vestite; aici si-a castigatu *Mihaiu* cunoscinti'a limbei germane, în urma l'a datu episcopulu la scōlele italiene din locu, cari inca avēu scoli însemnate, căci cu coloniele germane, ce le-au fostu adusu numitii imperatorii, venisera fōrte multi

și Italiani, cari mai pe urma. parte au trecut la germanismu parte la ungurismu, dintre cari s'au detrasu și renumitulu supremu comite alu Temisiōrei *Ignatie Murányi* repausatu la 1868, care dupa italiania s'a numitu *Culter*, dupa germania *Culterer*, care cognume originale si pana astadi au remasu în gur'a poporului, care adese-ori se laudă catra mine; și alti preoti, și romani: mai vertosu candu voea sē-si ajunge ceva scopu cu noi, că e italianu de origine și dupa muma se detrage din famili'a *Scaliger*, prin urmare e romanu, dauna că n'a simtitu romanesce. Aici si-a castigatu *Mihaiu* érași cunoscinti'a limbei italiene. *Mihaiu* cu asia succesu mare a invetiatu la scōlele acestea, câtu a trasu asupra-si atentiunea tuturora, dar' mai vertosu a episcopului seu, care l'a denumitu la biseric'a St. *Georgie* în Fabriculu Temisiorei în calitate de cantaretu și paraclisieru, unde în decursulu mai multoru ani a datu prelegeri de pedagogia, theologia și alte ramuri de sciintia, căci *Mihaiu* éra celu mai mare pedagogu și theologu a timpului seu; de sub man'a lui a esitu cei mai vestiti barbati ai timpului, precum, *Cichindealu*, *Lazarescu*, și alti multi preoti, și inyetiatori de prin juru, dintre cari unii traiescu și pana astadi, d. e. *Ionu Iovitia* invetiatoriulu în pensiune din Jadani, ér' unii au muritu numai acuma două trii ani; dela cari am auditu, sciū, și scriu aceste, precumu, *Petru Gradinariu* invetiatoriu, *Amrosie Isaacu* economu, ambii din *Seceani*, *Chirilu Petroviciu* preotu în Jadani, și altii multi.

Dela biseric'a St. *Georgie* din Fabricu avangia *Mihaiu* de cantaretu și paraclisieru la biseric'a cathedra din cetate, unde totu deodata suplinea și oficiulu de scrietoriu în cancelari'a episcopala; aici, venindu densulu în cercurile mai inalte, se dice că si-ar fi castigatu și cunoscinti'a limbeloru latine și franceze, pe atunci ambele diplomatice și în mare usu; totu sub acestu timpu a tradusu elu mai multe carti din limbele latine, și mai vertosu din cea italiana, în romanie, dara cele mai multe le-a compusu densulu, care taindu în sistem'a feudala de atunci, censurandu-se, nu s'au admisu la tiparire, ce multu l'a necasitu pe *Mihaiu*, ba inca la incus'a mai multoru inamici ai sei, ca jobagiu fuse citatu prin domnulu seu de pamentu, baronulu *Lopresti* la *Caraniu* (*Merczidorf*) ad audiendum verbum, care ca ostasiu de profesiune, vedindu nevinovati'a lui *Mihaiu* și cunoscendu-i sufletulu celu mare, i-lu inpartasi de bibliotec'a sa cea renumita, carea a ereditu dela parintii sei spanioli, inse asia ca se nu compuna și scrie mai multu carti; multu l'a necasitu acēst'a pe *Mihaiu* vedindu-se insielatu și impededatu prin sistemele straine dela carier'a și propusulu seu, inse nu a avutu ce face, nu s'a descuragiatu totusi, ci inca s'a apucatu cu mai multu focu de lucru și asia a inceputu a traduce cartile bisericesci, de pe serbie și slavenie, în romanie, prin care pică în ur'a și disgrati'a serbiloru, cari în elu cautau mai multu unu apostolu de ai lorū în contr'a romaniloru decâtu unu romanu, ci s'au insielatu fōrte în *Mihaiu*, care din capu pana în talpi a fostu romanu

adeveratu; astfelu prin influința acestora nu le potu retipări nici acestea, ba încă fuse aredicatu și din postulu seu de cantaretiu și paraclisieriu, și fuse silitu a se retrage la locul nascerei sale în Jadani, unde în continuu a tradusu, și compusu carti, și până la mörte a datu prelegeri din pedagogia și theologia, deunde adeseori se ducea la domnulu seu de pamentu *Lopresti*, în Caraniu, unde pentru invetiatur'a lui erä bine primitu.

De aci 'si ie inceputu lupt'a lui cea mare în contr'a serbiloru, căci elu crescutu fiindu în curtea episcopiloru serbesti din Temisióra, cari aveu o bibliotecă, și unu archivu însemnatu, 'si castigase multe și mari cunoscintie despre drepturile romaniloru, și nedreptățile ce li s'e făcea din partea serbiloru. Elu din partea acest'a stă în corespundintie și consonantia cu cei mai renumiti barbati ai timpului seu, precum: cu *Mihu Iorgoviciu*, *Bojinc'a*, *Cichindealu*, *Nicör'a*, *Petru Maioru*, *Sincai* și alti, de și esti duoi din urma, au fostu uniti; elu se dice a fi fostu și indemnatoriulu și insufletitoriulu lui *Moisie Nicöra*, căci dela timpul acest'a încece nemic'a nu i-a jacutu mai apröpe de sufletu, decâtu emanciparea romaniloru din ghiarele serbiloru!

Unu omu batrenu dela noi din Seceani cu numele *Amvrosie Isacu* nascutu 1795+1871, 'mi spunea adese-ori, că fiindu elu de 18—20 ani, într'o di de vëra a venit Mihaiu Rosiu la Seceani, aducendu cu sine unu tineru frumosu ca de 25—30 ani, și s'au tocmitu cu tata-seu s'e-i duca până la Aradu cu cocis'a; tata-seu l'a manatu pe elu în locu de cocisiu, și ajungendu la Aradu, au trasu la o casa privata, unde 'lu asteptä unu numeru mare de preoti și invetiatori romani, de prin töte partile. pe cari în urmatörea di cu ferestrele inchise și lumine aprinse, i-au pusu Mihaiu, și cu tinerulu susu amintitu, s'e serie ce li voru dictä ei, și asia au scrisu 3 dile necurmatu, a patra di reintorcendu-me cu Mihaiu singuru, căci tinerulu a remasu în Aradu, l'am întrebatu: cine a fostu tinerulu acela? *Moisie Nicöra*, unu june și barbatu förte bravu și intieptu, dise Mihaiu; dar' ce ati scrisu atât'a, mi fü a döu'a întrebare? amu scrisu și trimisu carti pe la toti romanii romanesce simtitori, invetiatii și neinvetiatii, cu putere și de rondu: ca ponendu umere la umere, s'e dămu navala de a scapä de sub jugulu serbiloru cari voiescu s'e ni stinga nimbulu nostru celu romanescu, și s'e compunemu o instantia catra inaltiatulu imperatu *Franciscu* în trëb'a acest'a.

Mihaiu Rosiu a fostu și facetoriu de minuni, spunea parintele Chirilu! Pana a traitu în concordia cu serbii, episcopii acestora nemica nu făcu până a nu întrebä pe romanulu nostru, asia s'a intemplat o data, de unu pretore, firesce domnu de pamentu, a bätutu pe unu preotu de alu nostru 12 bâte la spate, acest'a venindu la plansöre la Episcopulu, Episcopulu s'a necasitu, și s'a lasatu lungu timpu pe unu canapeiu; în urma venindu-si în ori, a chiamatu la sine pe Mihaiu, i-a enaratu casulu tristu, și l'a întrebatu de svatu? Svatu nu-ti pociu da altulu Mari'a Ta, decâtu svatulu Domnului Isusu Christosu, care a disu „cu ce mesura ai luatu, cu aceia s'e dai,” nu te intielegu replicä episcopulu; apoi Mari'a Ta s'e dai o mësä stralucita, și s'e chiami la prandiu pe toti domnii, deschilinitu pe pretorele, care a causatu necasulu și rusinea acest'a, apoi dupa prandiu sub öre care pretestu s'e-lu chiami indaraptru, s'e inchidi portile curtii, s'e aibi indemäna nisce servitori, s'e-lu tragi pe unu pedestralu, și s'e-i dai cele 12 bâte cu unu castigu de 25 de bâte, care nu le va luä nime de pe densulu, nici Domnedieu Santulu; asia a si facutu episcopulu, fara ca amintitulu pretore s'e fie aredicatu gramine în contr'a lui.

Astfelu de rola jocandu Mihaiu Rosiu, numele lui s'a latitu până la romanii cei mai indepartati, asia la anul 1810. Ardelenii cu ocasiunea alegerei de episcopu, l'au chiamatu spre primirea scaunului episcopescu, că erä celibe, dara a refusatu imbierea. Noulu alesu Episcopu *Moga*, hierotonitu la *Carlovetiu*, în re'törnarea sa a casa catra Ardealu, singuru în persöna l'a cercetatu pe Mihaiu în Jadani, și l'a rugatu baremu spre primirea archimandriei, ce éراسi a refusatu, din cauza că aceste officii umblä cu mare responsabilitate de sufletu.

Un'a ce l'a dorutu tare pe Mihaiu, a fostu și acea, că din töte manuscriptele sale, cele traduse și compuse de elu cu multa truda și ustenëla, în urmarea impregiurailoru politice fatale, nici macaru pe unulu nu l'a potutu dä singuru la lumina, ci a fostu silitu a le impartii între invetiaceii sei, din care manuscripte *Cichindealu* a datu la lumina, *fabulele* traduse din italianie, și *Lazarescu Florariu* tradusu din slavenie, cele-lalte manuscripte parte s'au perdutu, parte se afla resipite pe la unulu și altulu dintre invetiaceii sei, dintre care unu numeru însemnatu se afla și la mine, esclamä betrinulu Chirilu! Eu, carele dela începutulu istorisirii acesteia töta atentiunea-mi încordata o tienti-semu pe naratoriulu batrinu, la amintirea, că la elu se afla mai multe manuscripte de ale lui Mihaiu, ca și öre cum insuflatu de unu spiritu divin, și miscatu de o putere supranaturala, mai virtosu constatandu-se acestea și din partea fie ertatului meu colega *Moise Gradinariu*, care töte le audise dela tata-seu *Petru Gradinariu*, nascutu în Jadani la 1788 și repausatu în Seceani ca invetiatoriu la 1860, care a fostu imediatu invetiacelelu lui Mihaiu, precumu și din partea invetiatoriului Ioanu Iovitia din Jadani care și astadi traesce (cu ocasiunea unei ruge la 1871 și cu ocasiunea introducerii de preotu a lui *Georgie Morariu* în 6. decemvre 1872.) dicu, la audiulu acest'a, ca miscatu de o putere supranaturala divina me aredicaü și seriü în susu, și me rugaü s'e mi-le arate, s'e-mi dee și mie din ele; nu ti-le aratu nici 'ti dau din ele în viëtia nepöte, replicä mosineagulu, inse dupa mörte, töte ti-le voiu lasä, fă cu ele atunci ce-ti place; dupa repetite rugari și atacuri me donä totusi cu duoe tomuri, din opulu, respective manuscrisulu intitulatu „despre lumea adunata, vistieria sufletësca” adeca: *invetiaturi morale pentru töta lumea*, care și până astadi se afla la mine. Tomulu I. sta din 56 de invetiaturi morale, și 38 de cöle în octavo, tom. alu II. sta din 51 de invetiaturi morale, și 36 de cöle în octavo, ambele aceste tomuri, dupa cumu insusi autorulu spune la capetulu lor, suntu scrise de man'a lui „in Jadani 25 aprilie. 1805. de *Mihailu Martinoviciu*, romanesce prescise cu mân'a sa la 55 de ani ai nascerei lui,” asia sta pe tom. I. era pe alu II. „scrise la 15 septemvre 1806. *Mihaiu Martinoviciu*,” pe tom. alu II. cognumele, *Martinoviciu* precumu se pöte vedé depe scrisöre și negrëla, se afla mai târdiu de altulu coresu în *Rosiu*, ce firesce a urmatu de acolo, că acest'a a fostu cognumele lui originalu, cu care au traitu pöte și singuru, ér' consangeniü sei traiescu și până astadi, sub care nume elu și până astadi figurä in gur'a poporului, ér' *Martinoviciu* l'au numitu serbii care töte numele cele romanesce, le-au schimositu în serbesce, precum *Popa*, în *Popoviciu*, *Dimitrescu*, *Dimitrieviciu*, *Vladu*, în *Vlahoviciu*, precum și *Rosiu* în *Martinoviciu*. Manuscriptele aceste suntu scrise cu litere cirilice, mici și dese, dar' legibile, și cu asia diligintia, încätu pare cetitoriului că cetesce unu opu tiparitu; limbagiulu inca e förte curatu, încätu multi din timpul nostru i stau de parte lui indereptu; ambele, manuscripte, precumu se vede din contestulu lor, suntu originale; nici nu debu s'e-lu confunde pe cetoriu pasagiulu unde dice autorulu

„romanesce preserise,” căci acest'a a fostu modulu vorbirei din timpulu acela, candu la traduceri, se puneă curatu, „traduse din Latinie, Grecie ori Italianie;” eu spre mai mare orientare alaturu aci din tom. alu II-lea invetiatur'a 47. intitulata „Invetiatura.”

Devenindu eu numai la 16. Augustu 1866. la cunoștința acestui barbatu, inca atunci voiamu se-i descriu încâte-va trasuri vieti'a si contemplarile lui, dar' am cugetatu sè asteptu timpu, se-i studiez in mai detaiu vieti'a si se-i dau la lumina o biografia câtu mai dêmna si corespundietoria de numele seu! Si iata că nici pana astadi nu sunt in starea acest'a norocosa! Parintele Chirilu ce e dreptu a repausatu de multisioru la 1871, si eu inca nu am devenitu in posesiunea acestoru manuscrite, căci fiulu acestui'a *Vincentiu Petroviciu*, advocatu in Ciacova de presinte in Temisiór'a, de timpuriu le-a luat la sine, se-am cerutu si de la Domni'a Sa, si mi-a promis că mi le va dá: ér' fara amintitele manuscrite, apoi fara a cercá bibliotec'a si archivulu episcopescu din Temisiór'a, că sub care episcopi a traitu elu, si apoi a mai rescí si eulege documinte, si de pe la altii, eu nici nu-mi potu imaginá a-i potea dá o biografia macaru câtu de pucinu sistematica si instructiva. Dreptu aceea inca in anulu acesta 'mi voiu dá tota trud'a de a deveni in posesiunea acestoru manuscrite, inca si a altoru documinte si materii de feliulu acest'a de va fi cu potintia, si me voiu nisui a-mi implini o propunere vechia si o detorintia sacra; ér' de s'ar intemplá sè nu potu deveni la mai mare resultatu decâtu de presinte, atunci si cu acest'a ni vomu face detorinti'a, si dupa o consultare cu barbati de specialitate, vomu vedé, pe acui sèma vomu consacrá si pucinele tomuri ce se afla la mine, mai virtosu atunci, candu in literatur'a vechia suntemu asia de seraci, de mai că nu potemu aretá mai multe de 3. 4. opuri originale, óre nu ar fi bine chiaru dupa parerea parintelui G. M. de va fi cu potintia a le dá la lumina, ca sè se folosésca si sè se hranésca toti din trãnsel decátu a se pune érasí la asia. locu, unde afara de pucini nu ár scí nime despre dansele; pana atunci se fimu cu astemptare! ér' parintele G. M. de-i va fi cu potintia, se-i castige si se-i procure pentru „Familia” portretulu, ca onoratulu publicu sè se cunósca si cu trasurile lui fisionomice, căci nu se cade, ca unu sufletu atâtu de mare sè se dee asia de usioru uitarei, carele a fostu regeneratoriulu multora, si mai virtosu a comunei sale, carea dela timpulu lui Mihaiu a devenitu esemplulu tuturor comuneloru romane de prin giuru, din care in totu anulu se trimitu câte 2, 3, studinti la scólele mai 'nalte, dintre cari a fostu si plinulu de sperantia tineru juristu *Ionu Iovitia*, repausatu la 1867, prin care comun'a Jadani a devenitu la unu renume si valóre istorica, pe a carei regeneratoriulu, *Mihai Rosiu*, toti de o potrive si deosebire 'lu admira, ca pe o fiintia deosebita! „*Clarorum virorum facta moresque, posteris tradere antiquitus usitatum.*” „*Tacitus.*”

Ioane Damsia,
parochu si asesoru consistorialu.

Din manuscriptulu lui Mihaiu Rosiu, intitulatu „despre lumea adunata vistieria sufletésca” invatiatur'a 47. din tomulu alu II lea.

„Invetiatura”

Vedemu că ómenii osebite mestesiuguri si invetiaturi se invétia, unii se invétia se cósă haine, altii a zidi casi, éra altii invétia a grai in limbi straine, si altii frumosu a grai si a serie, unii a filosofá si intru cele firesci lucruri a fi intiepti si coversti, si altele: asia crestinii suntu datori sè se invetie se vetinésca crestinesce, căci fara de aceea, tóte mestesiugurile si invetiaturi-

le nemicu nu platescu. Crestine! Invetiaturile si mestesiugurile cele din afara suntu de obste si la pagani si la crestini, căci cumu vedemu, si paganii se invétia mestesiuguri si invetiaturi, inse in buna cuviintia, si a vietui crestinesce, invetiatur'a si mestesiugulu numai crestineloru le este firesce. Că nu se cunósce crestinelu din aceea, că graesce frumosu si scrie frumosu, ci dintru acest'a, că vietuesce frumosu, si spre placerea lui Dumnedieu, nu din cea din afara iubire de intieptiune ci din invetiatur'a cea evangelicésca, si crestinésca filosofia; că multi graescu frumosu si scriu, inse grosavu vietuescu; multi in lucrurile cele firesci alesu filosofescu, inse in crestinetate, nici a. b. nu sciu; cu adeveratu intieptu este acela, care lunei este nebunu, ci intru Christosu intieptu, pre langa acestea, fara de gandu si fara de minte este careva de ar si scí tóte, éra pre Domnedieu si pe Christosu fiulu lui Domnedieu, nu l'ar scí! Invetia-te dara crestine filosofu! cea evangelicésca crestinésca, si vei fi cu adeveratu intieptu, macaru de te ar si tiené lumea ca pre unu nebunu, éra invetiatur'a crestinésca se cuprinde intru aceste puncturi.

I. Intru cunóscearea de Domnedieu, căci candu vei cunósce pre Domnedieu, atunci te vei intiepti, insa in lontru, éra nu din afara; si cu câtu mai multu vei cunósce, cu aceea vei fi mai intieptu, si intru chiamarea crestinésca mai procopsitu, candu vei cunósce cu adeveratu: că Domnedieu este la totu loculu, si tóte lucrurile, inceperile, gândurile, si plecatiunea ta vede, si totu cuventulu teu aude, si vieti'a si mórtea ta in mânilor lui cele atotu puternice sta. Acest'a cunósce te va invetiá pre tine fara de trecere sè te temi de dansulu si sè te cutremuri, si pretutindenea cu grige se umbli, cu luare a minte se graesci, cu bagare de sèma se lucrezi, cu luare de sèma sè gândesci si sè incepi. Candu vei cunósce că Dumnedieu e dreptu judecatoriulu, si va dá fiesce-carui'a dupa lucrulu seu, atunci acest'a cunoscintia te va radică pre tine catra pocaintia cu oserdia pentru pecatele tale cele mai inainte facute, si vei suspiná, si vei strigá dintru adenculu inimei catra densulu „nu intrá la judecata cu robulu teu, că nu se va indreptá inaintea ta totu celu viu. psal. 100. si érasí „de te-vei uitá la fara de legi Dómne, Dómne cine va suferi psalm. 129.” Deci candu vei cunósce că Domnedieu e adeverulu celu pururca fiitorulu, si bunatatea cea neschimbata si dragostea, atunci in adinsu lu vei iubi pre elu, căci cine va cunósce binele, si sà nu iubésca binele? si altele; éra dela acest'a cunósce neirecutu urméza ascultarea cea cu oserdia, plecatiunea si supunera, éra dela ascultarea cea cu serguintia implinirea santeloru porunci ale lui.

II. Infrenarea si omorirea patimeloru si pofteloru, care se ostescu a supra sufletului, inse si aci este de lipsa cunoscintia; cunósce dara ce se ascunde in inim'a ta, cauta acolo adese ori, si vei vedé cum că in treus'a este mandria, inaltimea mintii, iubirea de sine insusi, iubirea de argintu, mania, zavestia, musaveria, iubirea de marire, necuratia, poft'a izbandirei, si tóta grozavi'a si uritiunea pecateloru. Căci ca din lontru, din inim'a cea omenésca esu gândurile cele rele, précurvi'a, curvi'a, uciderile, furtusiugurile, camatariile, mit'a, asupririle, viclesiugurile, inielatiunile, lucrurile cele de rusine, ochiulu celu vicleanu, hul'a, mandri'a, nebuni'a, si altele, si ce se afla intrunu omu aceea se afla si intru altulu, căci toti cu acest'a otrava suntemu raniti: deci acest'a reutate nu ni slugescu nune spre alta, si nu duce pre omu aiurea, ci numai spre perire; invetia-te dara a cunósce reutatea cea perdiatoria, carea se ascunde in launtrulu teu, si atunci te vei invetiá a oprí a ucide, pre aceia care te duc pre tine la perdere, si te vei sirguí sè biruesci si sè omori pre acei vresmasi cari voru sè te omóra pre tine inveti, mai usioru si in adinsu sè-ti restignesci trupulu cu poftele si cu patimile, candu vei vrea sè vietuesci crestinesce si sè fi alui Christosu, căci numai aceea suntu a lui Christosu „cari si-au restignitu trupulu cu patimile si poftele dupa invetiatur'a cea apostolésca Galat. 5. Invetia-te dara a te cunósce pre tine, ca sè cunosci, câtu de mare nevoe se ascunde intru tine, si sè te sirguesci ca sè-te isbavesci de aceea, invetia-te a cunósce pe vresmasii cari in launtrulu teu sunt, éra nu afara de tine sunt, si cunoscandu-i, ucide-i pre densii ca sè nu te omóra ei pre tine in veci, căci candu voru fi ei morti va fi viu sufletulu teu, biruesce-i dara si-i omóra pre densii ca sè vieze sufletulu teu, iubitul! biruesce-te pre tine singuru, si te vei stapani pre tine, si vei fi cu adeveratu de bunu niamu Domnu, imperatu si poruncitoriulu.

III. Intru dreptate si intru dragoste catra de aprópele. Si aici cunósce, că si aprópele teu este omu ca si tine, si tóte acele le are care si tu, voiesce-i totu binele, si nu-i voi nici unu reu, care tie nu-ti voiesci, ci-i fa lui ce-ti voiesci si tie, că intru asést'a se cuprinde dreptatea si dragostea cea crestinésca catra aprópele, si acest'a voiesce si Ddieulu nostru dela noi; „Se iubesci pe de aprópele teu ca insusi pre tine.” că dragostea nu face reu aprópelui,

ci i voiesce lui totu binele, iubesc pe de aproapele teu, si nu-i face lui ce nu-ti place tie, ci-i fa lui toate acele ce-ti placu tie. Aceste sunt intru care crestinul, din princi' a lui pana la sfarsitul lui are mare lipsa se se invetie, acest'a este invetiatur'a cea crestinésca, acest'a este celu mai alesu mestesiugu, celu-ce se va invetia acest'a filosofia este cu adevaratu iubitoriu de intieptiune. Cei ce incepu a invetia mestesiuguri si invetiaturi, aceia-si cunosc neinvetiatur'a sa, si asia se invetia cele ce n'au sciutu, ca pentru acea se si dau la invetiatura fiindu ca nu sciut. Asia si crestini, candu voru vre se se invetie crestinésca, si se invetie filosofie, suntu datori se-si cunósca nesciuti'a sa si fara-de-mintea lor, ca fara de acea inzedaru si fara de folosu va fi invetiatur'a lor, caci nesciutii cei neinvetiati, se invetia, er nu cei intiepti si invetiati. Cei-ce se invetia invetiaturile cele din afara si mestesiugurile, cu catu mai multu se invetia si mai cu sirguintia, cu atatu suntu mai procopsiti cumu vedemu; si intru ce cine-va mai cu sirguire se invetia in filosofie cea crestinésca, mai intieptu si procopsitu crestinu se face; cu catu mai multu cunósce pre Domnedieu, cu atata mai multu se temu de densulu, si lu iubesc pre elu; cu catu mai multu se socotesce pe sine, cu atatu mai multu se smeresce, si se indirépta; cu atata mai multu judeca pentru aproapele seu, si cu atata mai cu dreptate si mai cu dragoste se pórtá catra densulu.

IV. *Tóta oserdi'a si sirguint'a omenésca, fora ajutoriulu lui Domnedieu nu e puternica*, caci trupulu pururea va se stapanésca pre omu, si mintea nóstra fara luminarea lui Domnedieu este órba, er lumea cu smintelele sale ne incungiura pre noi, si va se ne slabésca si se ne inderetnicésca pe noi, pentru acest'a fara de trecere si de lipsa este nóue ca cu osirdia, si adese se suspinamu, si se ne rugamu Domnulu, ca insusi elu se ne povetiuésca cu man'a lui intru invetiatur'a nóstra, si se ne ajute nóue ca se ne invetiamu cu sporu; ca elu cu milostivire s'a fagaduitu ca ne va dá darulu seu, deci cum a fagaduitu asia va si dá celoru ce ceru: „*cereti si se va dá voue, cautati si veti aflá, bateti si se va deschide voue, ca totu celu-ce cere i-se va dá, si celu-ce cautá vá aflá, si celu-ce bate i se va deschide Math. cap 7.*” — Invetia-te dara crescine invetietur'a cea crestinésca, ca se fii crestinu adeveratu, si ucenicu a lui Xhristosu; ca Xhristosu Domnulu nu va intrebá pre noi la a dou'a a sa venire: fost'amu noi bineinvetiati in vendieri si cumparari, in negotietorii, ritori: adeca bine si frumosu vorbitoriu, cetitori de stele, geografisti, si deprinsi intru alte invetiaturi; ci ne va intrebá: lucrata'mu si invetiatureamu acea intru care ne invetia pre noi sant'a evangelia si óre facutu-amu acelea, care ne-amu fagaduitu santulu botezu, si ne-amu juratu lui, ca acest'a invetiatura si mestesiugu, va se céra dela noi séma, atunci „*Dummedie-ule spre ajutoriulu meu ie aminte, Dómné ca se mi ajuti mie grabesce (psalm. 69.) cautá spre mine si me miluesce, dupa judecat'a celoru ce iubescu numele teu, pasii mei indreptéze-ii dupa cuventulu teu, si se nu me stapanésca tota fara-de-legea (psalm 118) amin.*”

Langa Lipov'a in 8. Iuliu 1873.

Spre sciintia Dlui Protopopu alu Lipovei si ven. Consistoriu.

Serbii carii in seclulu 17 si 18 au venitu cu straiti'a in spate din respantiile Turciei in partile nóstre si s'au asediatu aici prin diplómele dobândite dela Rêgii mai din nainte, numai decatu au datu navala de desnatiionalisare asupr'a romanilor, scotindu-ne limb'a din biserica si inlocuindu-o cu a lor, si punendu preoti si invetiatori serbesci pr'n comunele romane; acest'a trista stare ajungendu pe romani, lungu timpu s'au luptatu pentru emanciparea si castigarea drepturilor sale, pana ce sub gloriosulu imperatu acuma regnante, si prin barbatulu providentialu, Andreiu Baronu de Siagun'a, a carui perdere nereparabila o deplangemu si jelimu acuma cu totii, amu si scapatu.

Si ce se vedeti, pe candu tota romanimea varsa lacrimi de condolintia si rugatiuni de ertare catra Ddiu pentru sufletulu marelui defunctu, si pe candu consistoriele au impusu preotimei parochiale, in decursu de 6 dile se traga clopotele, in 6 septemani se pomenésca in ecteni'a mortiloru la liturgia numele marelui defunctu si intr'o sambata se tiená parastasu pentru elu; pe atunci unii preoti serbesci, cari dupa despartire au remasu la parochiele romane, denéga pomenirea marelui si mantuatoriului nostru defunctu, din cauza, ca acest'a au fostu inimiculu serbiloru. *) Si acest'a cu durere s'a intemplat in 1. Iuliu a. c. in comun'a curatu romana Fereteasu, proto: Lipovei, unde preotulu de origine serbu Ilie Isacoviciu in locu de a pomeni numele fericitu-

*) Nu inimiculu serbiloru, ci Metropolitulu credintiosiloru cari li da fra-tiloru renitenti páne.

Red.

lui Andreiu, ca se nu bage de séma poporulu, s'a facutu prostu, si in locu-i a pomenitu numele unoru serbi, ce mai nainte au tienutu Fereteasulu: pe Goits si Stojanoviciu; candu l'a facutu atentu invetiatoriulu Georgie Puticiu, ca se pomenésca pe Siagun'a, a disu ca elu nu scie ca a muritu, desi prin porunc'a lui s'a trasu clopotele, si in duminéc'a trecuta, s'a pomenitu de preotulu romanu Ioane Groza. Acest'a e fapta, acest'a a facutu unu preotu ce mânca prescura romanésca, unu preotu din Ierarhia romanilor, recastigata de marele Siagun'a; ce ar dice elu la acest'a se traésca? Séu ce ar face serbii in asemenea casu cu unu preotu romanu? carii dela multi in trecutu, numai ca au simtitu romanésce, li-au taietu barbile, i-au lipsitu de preotia, au datu cu ei peste marginile patriei séu i-au tipatu in temnitie, cumu au facutu la 1848. cu Stefanu Ulievu din Fabriculu Temisiórei, care a muritu in temnitiele dela Josefstadt in Bohemia! Ce e de facutu in asemenea casu? dupa parere-mi éta ce! **) se se provoóce de a dreptulu preotulu celalaltu si comitatu parochialu, ca in catu este dreptu acest'a si in casu de constatare se se pedesésca catu mai aspru si esemplaru pentru o fapta asia necrestinésca voluntara si necompatibila cu preotia.

Unu martore.

Andreiu Siagun'a.

Archi-episcopulu si Metropolitulu si revindicatoriulu antonomiei bisericei romane ortodoxe din Transilvania, Banatu si Ungaria, column'a Romanismului si fondatoru alu societatiiloru patriotice din Transilvania, trecutu la eternitate 17 Iunie ór'a 6 sér'a.

Anulu 1873 fú anulu lacremiloru. — Napoleonu, Cuza si Andreiu Siagun'a in jumetatea acestui anu, trecu la eternitate: trei uriasi luptatori pentru Romani si Romanismu. — La trecerea lor, de pe acest'a lume, lacremile au cursu si curgu de la Tissa pana la marea Négra. — Lacremile nu suntu tributulu omului: suntu tributulu naturei; sunt tributulu ce dá natur'a prin omu pentru divinitatile destinate de susu a lucrá la conservarea operei creatorului, la conservarea progresului genului humanu, legi indispensabile a le creatiunei. Si ca proba, ca lacremile sunt tributulu naturei, este ca la mórtéa acestoru trei goliati, versara lacrimi chiar si aceia ce in viatia-le nu'i iubéu. — Disu este, ca legea naturei se se implinésca. — Disu este „*Cerulu si pamentulu vor trece, iar cuvintele, iar legile mele nu voru trece, ci se voru implini.*”

Curgeti, curgeti dar lacrimi de la Tissa pana la marea Négra, pentru Siagun'a, precumu ati cursu pentru Napoleonu III si pentru Alecsandru celu mare alu Romaniloru!!! In ori-ce parte a globului móre unu romanu mare, lacremile curgu in óri-ce locu!!! Curgu caci este multa viétia in romanu; caci candu in corpu este multa viétia, corpu suferé greu, corpu simte crancen'a durere la pierderea unui membru alu lui!!! Tóte legile ómeniloru, tóte doctrinele ómeniloru, tóte teoriile machevialiste si jesuitice ne insiéla, numai natur'a mam'a nu ne insiéla „Curgeti dar lacrimi, curgeti de la Tissa pana la marea Négra, caci pedestalulu catapetesmii bisericei Romane de peste Carpati, si al columnei Romanismului Baronu Andreiu Siaguna, a trecutu la eternitate.”

„Auror'a Craiovei.”

VARIETATI.

* = (Gimnasie nóue.) Incependu dela 1. Octobre a. c. se va deschide noulu liceu din Aradu. Incatu suntemu informati, la acestu liceu, sustienutu in parte din unu fondu privatu, parte de stat si aflatoriu in centrulu unui comitatu romanu in majoritate (1/5) limb'a romana are se fie cu desevisire desconsiderata. — Speramu, mai multu, o catedra pentru limb'a si literatur'a romana.

In numerulu din 22 Iunie a foii „Krassoer Zeitung” cetimu, cumca gimnasiulu inferioru, ce se afla pona acum'a in Lugosiu, va fi completatu cu clasele superióre. Ordinaziunea ministeriala, ce incuviintieza acésta intregire, invoidu-se cu sustienerea de aici inainte din spezele statului, respinge totodata cererá comitatului, ca devindu gimnasiulu unu gimnasiu de statu, limb'a de propunere se fie cea romana.

Astfelu si crasiovenii stau alatnrea cu aradanii.

Intr'unu numeru mai demultu alu foii din Vien'a „Neue-Frei-Presse” cetimu urmatórea depesia:

„Maiestatea Sa a incuviintiatu infiintiarea a dóue gimnasie de statu complete, — unulu in Caransebesiu, altulu in Biserica-Alba.”

Ni se pune intrebarea; déca si caransebesienii vor stá alaturea cu aradanii si Crasiovenii. — La biserica Alba nu incapenici a indoiel'a.

**) Noi preferimu parerea fiscului consistoriale, de lacu ce fapta va fi constatata.

Red.